

Procjena problematičnog kockanja mladih – usporedba i podudarnost South Oaks skale kockanja za adolescente (SOGS-RA) i Kanadskog upitnika kockanja adolescenata (CAGI-GPSS subskala)

Dora Dodig Hundrić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Sažetak: Problemi povezani s kockanjem mladih predmet su interesa brojnih studija, no područje procjene problema još je nedovoljno istraženo. Stoga je cilj ovog rada usporediti i provjeriti podudarnost, u istraživanjima najčešće korištenog instrumenta, South Oaks skale kockanja mladih (SOGS-RA) s Kanadskim upitnikom kockanja adolescenata, tj. njegovom mjerom opće razine problema (CAGI-GPSS), prvim instrumentom ciljano konstruiranim za primjenu u populaciji adolescenata.

U istraživanju je sudjelovao prigodni uzorak od $N = 572$ muških srednjoškolaca iz Zagreba i Splita ($M_{dob} = 16,17$ godina; $SD = 1,22$) svih triju vrsta obrazovnih programa, od prvog do završnog razreda srednje škole. Uz spomenute instrumente procjene, korišten je i Upitnik o osnovnim osobnim i sociodemografskim obilježjima. Dobiveni rezultati pokazuju da značajan udio mladića zadovoljava kriterije za skupinu onih s ozbiljnim problemima povezanim s kockanjem i na SOGS-RA instrumentu (13,8%) i na CAGI-GPSS subskali (16,4%). Klasifikacijska podudarnost instrumenata je umjerena ($Kappa = ,574$), tj. udio mladića koji su na oba instrumenta svrstani u istu skupinu problema iznosi oko 57%. Rezultati su analizirani u odnosu na relevantne empirijske pokazatelje, te su raspravljene njihove praktične implikacije i potencijalni doprinos razvoju pouzdanog instrumenta procjene ovog kompleksnog problema u ponašanju mladih.

Ključne riječi: problematično kockanje mladih, procjena, SOGS-RA, CAGI-GPSS, klasifikacija, podudarnost

UVOD

Problemi u ponašanju djece i mladih, uz to što se razlikuju u svojoj fenomenologiji i razinama rizičnosti, vrlo su kompleksni i dinamični (Koller-Trbović, Žižak i Jeđud Borić,

2011) te ovise o različitim socijalnim, kulturnim, ekonomskim i tehnološkim promjenama. U tom kontekstu ne iznenađuje da se u praktičnom radu stručnjaci susreću s novim

fenomenološkim oblicima kao što su, između ostalih, i bihevioralne ovisnosti koje karakterizira narušeno psihosocijalno funkcioniranje kao posljedica ovisničkog ponašanja (Kardfelt-Winther i sur., 2017), no bez unosa psihoaktivne tvari (American Psychiatric Association, 2013). Trenutačno jedina ovisnost iz ove šire skupine koja je uvrštena u Dijagnostički statistički priručnik duševnih bolesti i poremećaja, DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013), je ovisnost o kockanju. Značajnu zastupljenost ove ovisnosti, tj. problematičnog kockanja kontinuirano potvrđuju međunarodna i domaća istraživanja. Konkretno, meta analizom čak 202 studije provedene od 1975. do 2012. godine utvrđeno je da se zastupljenost problematičnog kockanja odraslih osoba kreće od 0,5% do 7,6%, pri čemu je prosječna stopa 2,3% (Williams, Volberg i Stevens, 2012), recentna analiza 69 studija ukazuje na udio problematičnog kockanja od 0,12 do 5,8% na svjetskoj i od 0,12 do 3,4% na europskoj razini (Calado i Griffiths, 2016), a u hrvatskom kontekstu (koji nije ušao u spomenutu europsku analizu), 9,4% građana ima neku razinu problema povezanih s kockanjem (Glavak Tkalić, Miletić i Sučić, 2017).

Kada je riječ o djeci i mladima, ti su pokazatelji još i veći, te metaanalizom 44 studije Calado, Alexandre i Griffiths (2017) zaključuju da od 0,2% do 12,3% mladih zadovoljava kriterije za ozbiljnu razinu problema povezanih s kockanjem. Pritom je važno naglasiti da se ova krajnost od 12,3% odnosi na rezultat hrvatskog nacionalnog prevalencijskog istraživanja provedenog na reprezentativnom uzorku srednjoškolaca (Dodig, 2013), a sličan trend potvrđuju i druga domaća istraživanja, pri čemu se kontinuirano potvrđuje i da je zastupljenost problema značajno veća kada se izdvoje sudionici muškog spola (Dodig i Ricijaš, 2011a; Ricijaš, Dodig Hundrić, Huić i Kranželić, 2016; Glavak Tkalić i sur., 2017) što potvrđuje tezu da je kockanje domi-

nantno muški fenomen, odnosno da je muški spol jedan od ključnih rizičnih čimbenika za razvoj problema (Johansson, Grant, Kim, Odlaug i Göttestam, 2009; Williams i sur., 2012; Hing, Russell, Tolchard i Nower, 2016; Buth, Wurst, Thon, Lahusen i Kalke, 2017; Sharman, Butler i Roberts, 2019).

Usmjerimo li se na raspone dobivene metaanalizama, vidimo da postoji i značajan varijabilitet rezultata, posebno kada je riječ o djeci i mladima. U određenoj mjeri možemo ga pripisati različitim čimbenicima kao što su država, regulacija tržišta igara na sreću i društveni kontekst u kojem je istraživanje provedeno, posebno uzmemo li u obzir činjenicu da su dostupnost i pristupačnost povezani sa zastupljenošću problema na određenom području (Marshall, 2005; St-Pierre, Walker, Derevensky i Gupta, 2014).

No, ne smijemo zanemariti ni potencijalne metodološke čimbenike koji doprinose takvom varijabilitetu, pri čemu su najznačajniji oni usmjereni na vrstu i način primjene mjernog instrumenta (Williams i sur., 2012). To nam potvrđuju i mnoga istraživanja kojima je utvrđen različit udio problema povezanih s kockanjem provjeravan različitim instrumentima unutar istih uzoraka (Derevensky i Gupta, 2000; Olason, Sigurdardottir i Smari, 2006; Rossow i Molde, 2006; Skokauskas, Burba i Freedman, 2009). Stinchfield (2010), analizirajući najčešće korištene instrumente (SOGS-RA, DSM-IV, MAGS i CAGI-GPSS), kao glavne razloge njihove klasifikacijske nepodudarnosti navodi (1) nedostatak rigorozne psihometrijske evaluacije te (2) činjenicu da su gotovo svi korišteni instrumenti primarno namijenjeni odraslim osobama i potom modificirani za mlade ne uzimajući u obzir da nisu sve posljedice relevantne i za mlade. Također, (3) modifikacija je često podrazumijevala mijenjanje (ublažavanje) kriterija smatrajući problematično kockanje mladih blažom verzijom problematičnog kockanja odraslih. Nadalje,

(4) instrumenti su nastali na temelju istraživanja na kliničkim populacijama (patološki kockari), što u pitanje dovodi njihovu klasifikacijsku ispravnost. Uz to, u različitim studijama u fokusu su različiti ispitivani vremenski okviri (npr. prošlogodišnja ili životna prevalencija), podaci su prikupljeni različitim metodama te su, za iste instrumente, korišteni različiti kriteriji (Williams i sur., 2012).

Ovim nedostacima opterećena je i South Oaks skala kockanja za mlade [engl. South Oaks Gambling Screen – revised for adolescents (SOGS-RA)], jedan od najčešće korištenih instrumenata procjene problematičnog kockanja mladih (Shaffer i Hall, 1996; National Research Council, 1999; Stinchfield, 2010), čiji su autori Winters, Stinchfield i Fulkerson (1993). Naime, SOGS-RA je nastao na temelju originalne skale za odrasle koju su konstruirali Lesieur i Blume (1987) s ciljem dijagnosticiranja patološkog kockanja odraslih osoba. SOGS-RA kockanje promatra kao jednodimenzionalni konstrukt, a primarno je usmjerena na aktivnosti kockanja i štetnost psihosocijalnih posljedica u protekloj godini. Što se tiče same modifikacije, prilagođeno je bodovanje, naglasak je stavljen na učestalost kockanja i štetne psihosocijalne posljedice te su čestice sadržajno prilagođene razvojnoj dobi populacije kojoj je namijenjen i njihovoj razini razumijevanja te je broj tvrdnji smanjen s 20 na 12 (Derevensky i Gupta, 2004; Olason i sur., 2006). I inozemna (npr. Winters, Stinchfield i Fulkerson, 1993) i domaća istraživanja (Dodig i Ricijaš, 2011b) potvrđuju visoku unutarnju konzistenciju, tj. pouzdanost od $\alpha = ,80$ odnosno $\alpha = ,86$.

Kako bi se ovi nedostaci prevladali i doprinijelo razvoju instrumenta ciljano namijenjenog skupini djece i mladih, razvijen je Kanadski upitnik kockanja adolescenata – CAGI (Canadian Adolescent Gambling Inventory – CAGI) (Tremblay, Stinchfield, Wiebe i Wynne, 2010). Riječ je o prvom instrumentu nastalom

na temelju istraživanja provedenih na uzorcima adolescenata, te njegova finalna verzija, u svojoj originalnoj sveobuhvatnoj formi, sadrži mjere 5 područja: (1) vrste kockarskih aktivnosti, (2) učestalost sudjelovanja u različitim aktivnostima kockanja, (3) vrijeme provedeno na pojedinoj aktivnosti kockanja, (4) prosječna potrošnja novca na kockanje te (5) mjera izraženosti problema povezanih s kockanjem. Potonja mjera sadrži 24 čestice koje se raspoređuju na četiri faktora: a) psihološke posljedice kockanja, b) socijalne posljedice kockanja, c) financijske posljedice kockanja i d) preokupacija i nedostatak kontrole. Uz to, sadrži i opću mjeru ozbiljnosti problema (GPSS – General Problem Severity Subscale) koja sadrži 9 čestica i na temelju kojeg se rezultata sudionici kategoriziraju u 3 razine problema povezanih s kockanjem (više u poglavlju o instrumentariju korištenom u ovom istraživanju). Usmjerenost instrumenta i uvažavanje razvojnih specifičnosti mladih vidljiva je i iz korištene terminologije, tj. činjenice da autori govore o stupnju izraženosti problema, a ne o problematičnom kockanju. GPSS subskala je validirana u odnosu na SOGS-RA instrument te rezultati govore u prilog njenoj valjanosti i pouzdanosti u prepoznavanju mladih s razvijenim problemima povezanim s kockanjem (Turner i sur., 2017). Instrument je prilagođen za korištenje na hrvatskim uzorcima, te je potvrđena njegova dobra unutarnja konzistencija (Ricijaš i sur., 2016).

Što se tiče sadržajne usporedbe ovih dvaju instrumenata, točnije South Oaks skale kockanja adolescenata i GPSS Subskale instrumenta CAGI, u Tablici 1 analizirano je u kojoj mjeri su zastupljeni različiti aspekti ovisnosti o kockanju (tj. problema povezanih s kockanjem) kako ih predlažu Derevensky i Gupta (2004). Isti su autori i analizirali SOGS-RA instrument u odnosu na navedena narušena područja psihosocijalnog funkcioniranja, a za potrebe ovog rada na isti je način analizirana GPSS subskala.

Vidimo da oba instrumenta sadržajno obuhvaćaju značajan dio štetnih psihosocijalnih posljedica kao što su lov na gubitke (engl. *chasing*), laganje i/ili skrivanje vlastitog kockanja, gubitak kontrole nad vlastitim ponašanjem, činjenje ilegalnih djela ili posuđivanje novca kako bi se kockalo ili nadoknadilo gubitke uzrokovane kockanjem, osjećaj krivnje zbog kockanja, problemi u školi ili na poslu uzrokovani ovim ponašanjem, te određeni financijski problem. Što se ključnih razlika tiče, SOGS-RA veći naglasak stavlja na probleme u odnosima s drugima na način da detaljnije istražuje prisutnost obiteljskih problema i doživljavanje kritika i brige od strane bitnih drugih. GPSS subskalom, pak, veći se naglasak stavlja na psihološke posljedice (npr. neugodne emocije zbog načina na koji se kocka), preokupaciju kockanjem, vlastitu percepciju da postoji problem, te probleme s vršnjacima.

Važno je napomenuti i da su, iako se značajan dio obuhvaćenih aspekata preklapa, oni sadržajno različito istraženi te je usmjerenost pitanja drugačija, što će detaljno biti prikaza-

no i analizirano u poglavlju usmjerenom na rezultate.

Dakle, s jedne strane imamo SOGS-RA instrument s dugom i međunarodnom tradicijom korištenja, a s druge relativno novi instrument koji bi trebao doprinijeti prevladavanju nedostataka tradicionalno korištenih instrumenata, prije svega njihove neadekvatnosti za korištenje u uzorcima adolescenata. Instrumenti imaju određene sličnosti i razlike, te spoznajama o ovom izazovnom području svakako može doprinijeti njihova usporedba, prije svega njihova podudarnost u prepoznavanju onih mladih koji imaju razvijene probleme povezane s kockanjem. Takvih istraživanja nedvojbeno nedostaje, te je stoga glavni cilj ovog rada usporediti SOGS-RA i CAGI-GPSS subskalau, te provjeriti njihovu klasifikacijsku podudarnost. Pritom će se, s obzirom na činjenicu da je kockanje primarno muški fenomen, s ciljem dobivanja pouzdanijih pokazatelja sve analize raditi specifično na uzorku muških srednjoškolaca.

Tablica 1. Usporedba instrumenata procjene problematičnog kockanja adolescenata SOGS-RA i GPSS subskale Kanadskog upitnika kockanja adolescenata (prilagođeno prema Derevensky i Gupta, 2004)

Čestice	SOGS-RA	GPSS
Preokupacija		✓
Lov na gubitak	✓	✓
Laganje/Skrivanje	✓	✓
Gubitak kontrole	✓	✓
Ilegalna djela / Posuđivanje novca	✓	✓
Ugrožavanje važnih odnosa		✓
Obiteljski problemi	✓	
Krivnja/kajanje	✓	✓
Problemi u školi / na poslu	✓	✓
Vlastita percepcija kockanja		✓
Briga i kritičizam drugih	✓	
Količina novca	✓	✓

METODOLOGIJA

Uzorak sudionika

U ovom je istraživanju sudjelovalo ukupno $N = 615$ mladića iz Zagreba i Splita, no za potrebe ovog znanstvenog rada izdvojeni su oni koji nisu imali potpuno i valjano ispunjene varijable na ispitivanim konstruktima. Stoga ukupan uzorak sudionika koji su u fokusu ovog rada čini $N = 572$ mladića koji u podjednakoj mjeri dolaze iz Splita (45,3%) i Zagreba (54,7%). Raspon njihove dobi kreće se od 14 do 19 godina, pri čemu je prosječna dob 16,17 godina ($SD = 1,23$). Uključeni su učenici svih razreda iz svih triju vrsta srednjoškolskog obrazovanja: strukovna trogodišnja škola (33,2%), strukovna četverogodišnja škola (42,7%) i gimnazija (24,2%).

Mjerni instrumenti

Kako bi se postigao cilj ovog rada, korišteni su sljedeći instrumenti:

Upitnik o osnovnim osobnim i sociodemografskim obilježjima mladih

Ovaj dio anketnog upitnika sadržavao je pitanja usmjerena na osnovne podatke o srednjoškolcima kao što su njihov spol, dob, vrsta škole, razred te grad iz kojeg dolaze.

Subskala opće mjere ozbiljnosti problema povezanih s kockanjem (GPSS)

GPSS subskala (eng. *General Problem Severity Subscale*) sastavni je dio u uvodnom dijelu opisanog Kanadskog upitnika kockanja adolescenata (engl. *Canadian Adolescent Gambling Inventory – CAGI*) (Tremblay i sur., 2010). Sadrži 9 tvrdnji usmjerenih na različite vrste štetnih psihosocijalnih posljedica (npr. “Koliko često si se vraćao drugi dan kako bi pokušao vratiti novac izgubljen kockanjem/kla-

đenjem?”), a na koje sudionici odgovaraju na ljestvici od 4 stupnja (0 = *nikada*, 1 = *ponekad*, 2 = *većinu vremena*, 3 = *gotovo uvijek*) te ih se, na temelju ukupnog rezultata (raspon je od 0 do 27), kategorizira u tri skupine, tj. razine ozbiljnosti razvijenih štetnih posljedica kockanja:

- (1) nepostojanje problema povezanih s kockanjem – zeleno svjetlo (0-1 bod)
- (2) niska do srednja ozbiljnost problema – žuto svjetlo (2-5 bodova)
- (3) visoka ozbiljnost problema – crveno svjetlo (6 i više bodova).

Na uzorku sudionika ovog istraživanja, GPSS potvrđuje svoju visoku unutarnju konzistenciju, te Cronbachov alfa koeficijent pouzdanosti iznosi $\alpha = ,88$.

South Oaks skala kockanja – verzija revidirana za adolescente (SOGS-RA)

Kao što je ranije opisano, ova skala (eng. *South Oaks Gambling Screen – SOGS-RA*) (Winters, Stinchfield i Fulkerson, 1993) revidirana je verzija originalne skale namijenjene odraslim osobama autora Lesieura i Blumea (1983). Primjer tvrdnji je “*Tijekom kockanja/klađenja, jesi li ikada govorio/la drugima da osvajaš novac, iako nisi?*” pri čemu je format odgovora dihotoman, odnosno sudionici na svaku pojedinu tvrdnju odgovaraju s “Da” (1 bod) ili “Ne” (0 bodova). Izuzetak je samo prva tvrdnja (“*Koliko često si se vraćao/la drugi dan i pokušao/la vratiti novac izgubljen kockanjem/klađenjem?*”) na koju se odgovara na ljestvici od četiri stupnja (*nikada/ponekad/većinu puta/svaki put*), no prilikom bodovanja se odgovori “nikada” i “ponekad” boduju s vrijednosti 0, a odgovori “*većinu puta*” i “*svaki put*” s vrijednosti 1.

Što se kriterija tiče, postoje određene varijacije u interpretaciji rezultata (Poulin, 2000; Winters, Stinchfield i Kim, 1995). U ovom radu korišteni su kriteriji koji se koriste u ve-

likoj mjeri (Wiebe, Cox i Mehmel, 2000; Olason i sur., 2006), a prema kojima se sudionike dijeli u 3 skupine s obzirom na razinu problema povezanih s kockanjem:

- 1) Nepostojanje problema (0-1 bod)
- 2) Rizično kockanje (2-3 boda)
- 3) Problematično kockanje (4 i više bodova)

Na uzorku sudionika ovog istraživanja, SOGS-RA instrument ima visoku unutarnju konzistenciju (Cronbachov alpha koeficijent iznosi ,79).

Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je dio znanstvenog projekta “Kockanje mladih u Hrvatskoj” i potpore istraživanjima Sveučilišta u Zagrebu koji se provode na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Projekt ima suglasnost nadležnog ministarstva (Ministarstvo znanosti i obrazovanja) te Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta.

Podaci su prikupljeni metodom *papir-olovka* u srednjim školama (razredima) u Zagrebu i Splitu, a od strane članova istraživačkog tima. Učenici su upitnik popunjavali grupno u trajanju od jednog školskog sata, njihovo je sudjelovanje bilo anonimno i mogli su odustati u bilo kojem trenutku. Prije same provedbe prikupljanja podataka, njihovi su roditelji dobili informacije o istraživanju te su dali svoj usmeni informirani pristanak. Svi aspekti istraživanja provedeni su u skladu

s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (Ajduković i Kolesarić, 2003).

REZULTATI I RASPRAVA

Zastupljenost problema povezanih s kockanjem

Kako bismo utvrdili zastupljenost problema povezanih s kockanjem na dva korištena instrumenta procjene, prvo smo provjerili koliko učenika zadovoljava kriterije za različite razine ozbiljnosti problema (Tablica 2). Rukovodeći se kriterijima opisanim u poglavlju o korištenom instrumentariju, sudionici ovog istraživanja kategorizirani su u 3 razine problema na instrumentima GPSS i SOGS-RA.

Iz prikazanih je rezultata vidljivo da na Generalnoj mjeri ozbiljnosti problema povezanih s kockanjem (GPSS) čak 16,4% muških učenika srednjih škola zadovoljava kriterije za tzv. “crveno svjetlo”, odnosno manifestira ozbiljnu razinu psihosocijalnih problema povezanih s kockanjem. Kada je riječ o SOGS-RA instrumentu, kriterije za problematično kockanje zadovoljava njih 13,8%, što je nešto manji, no i dalje vrlo visok udio.

Dobiveni udjeli mladića koji manifestiraju ozbiljne probleme povezane s kockanjem u skladu su s drugim domaćim istraživanjima (Dodig i Ricijaš, 2011; Ricijaš i sur., 2016), no

Tablica 2. Zastupljenost razina problema povezanih s kockanjem na instrumentima SOGS-RA i GPSS

GPSS			SOGS-RA		
Kategorije	N	%	Kategorije	N	%
Zeleno svjetlo	348	61,4%	Nepostojanje problema	397	70,0%
Žuto svjetlo	126	22,2%	Rizično kockanje	92	16,2%
Crveno svjetlo	93	16,4%	Problematično kockanje	78	13,8%

veći od onih dobivenih u inozemnim empirijskim istraživanjima. Primjerice, primjenom SOGS-RA instrumenta, u kanadskom je uzorku učenika utvrđen udio od 11% mladića koji ulaze u tu kategoriju (Derevensky i Gupta, 2006), u talijanskom njih 10,9% (Colesante i sur., 2013), u islandskom njih tek 5% (Olason i sur., 2006). Usmjerimo li se na CAGI-GPSS, razlike u odnosu na ovim istraživanjem dobivene rezultate još su i upadljivije jer, prema dostupnim istraživanjima, udio mladih u kategoriji “crvenog svjetla” iznosi 1,9% na uzorku muških učenika (Turner i sur., 2018) te 4,6% na cjelokupnom uzorku studenata (King, Abrams i Wilkinson, 2010). Iako se radi o geografski i metodološki različitim (te stoga upitno usporedivim) istraživanjima te uzevši u obzir evidentan manjak pokazatelja dobivenih GPSS-om, generalno vidimo da se SOGS-RA instrumentom kontinuirano utvrđuje viša prevalencija nego GPSS subskalom.

No, na temelju ovim istraživanjem dobivenih deskriptivnih rezultata vidimo da je SOGS-RA u ovom uzorku nešto konzervativnija mjera izraženosti problema povezanih s kockanjem u odnosu na GPSS, tj. da identificira manje udjele mladića s ozbiljnim štetnim posljedicama, što potvrđuje i značajan rezultat Hi-kvadrat testa ($\chi^2 = 429.176$, $p = ,000$).

Te razlike djelomično možemo pripisati metodološkim razlikama u mjerenju, prije svega različitim formatima odgovora. Naime, na instrumentu SOGS-RA učenici odgovaraju s “Da” ili “Ne” te je, iako na logiku odgovaranja svakako utječu i osobne jednadžbe sudionika, za pretpostaviti da će se na afirmativni odgovor odlučiti svi oni kod kojih su određeno ponašanje ili posljedica zastupljeni, neovisno o učestalosti. S druge strane, GPSS subskala sudionicima nudi format odgovora od četiri stupnja, diskriminirajući različitu razinu prisutnosti određene posljedice. Konkretno, sudionik koji relativno rijetko, tj. ponekad osjeća neku štetnu posljedicu, ima mogućnost

odgovora koji adekvatnije opisuje njegovu razinu problema.

Također, razlike potencijalno možemo objasniti i sadržajnom usmjerenošću svakog od instrumenata te činjenicom da je Kanadski upitnik kockanja adolescenata – CAGI, čiji je GPSS integralni dio, nastao na temelju istraživanja provedenih na uzorcima mladih te opisuje specifične posljedice relevantne za život mladih. U skladu s time, za pretpostaviti je da će mladi lakše prepoznati neke svoje razvojno uvjetovane probleme (i time potencijalno ostvariti viši rezultat) nego što je to slučaj prilikom ispunjavanja SOGS-RA instrumenta koji je (što je detaljno opisano u uvodu) originalno namijenjen odraslima i potom sadržajno minimalno modificiran za upotrebu s adolescentima.

No, unatoč tim razlikama, i dalje govorimo o sličnim trendovima, tj. o nedvojbeno vrlo visokoj zastupljenosti problema među mladićima, učenicima srednjih škola, neovisno o korištenom instrumentu. To je još i jasnije usmjerimo li se i na one mlade koji imaju blagu ili umjerenu razinu problema (“žuto svjetlo” na GPSS-u te rizično kockanje na SOGS-RA). Naime, pogledamo li kumulativno njih i mlade s ozbiljnim problemima, uočavamo da je taj postotak na oba instrumenta vrlo visok - oko 40% na GPSS-u i oko 30% na SOGS-RA instrumentu.

Upravo spomenuta sadržajna specifičnost ovih instrumenata te zastupljenost svake od posljedica prikazane su u Tablici 3. Takva nam analiza omogućava i dublji uvid u stvarni karakter onoga što se u kategorizaciji zove, primjerice, “crveno svjetlo” ili “problematično kockanje”, odnosno daje nam pregled konkretnih problema/posljedica koje ti mladi osjećaju i manifestiraju.

Radi preglednosti te omogućavanja usporedbe, tvrdnje koje su sadržajno usmjerene na isti aspekt problema povezanog s kockanjem prikazane su u paralelnoj formi. S obzirom na

Tablica 3. Usporedni deskriptivni prikaz frekvencija odgovora na pojedinim tvrdnjama instrumenata SOGS-RA i GPSS

SOGS-RA		GPSS			
(a) Koliko često si ponovno išao/la kockati kako bi pokušao/la vratiti izgubljeni novac?		(5) Koliko često si se vraćao drugi dan kako bi pokušao vratiti novac izgubljen kockanjem/klađenjem?			
<i>Nikad ili ponekad</i>	<i>Većinu puta ili svaki put</i>	<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
94,8%	5,2%	79,1%	13,6%	3,7%	3,5%
(b) Tijekom kockanja, govorio/la sam drugima da osvajam novac, iako nisam.					
<i>Ne</i>	<i>Da</i>				
91,3%	8,7%				
(c) Zbog kockanja sam imao/la problema s roditeljima, prijateljima ili u školi.					
<i>Ne</i>	<i>Da</i>				
95,7%	4,3%				
(d) Kockao/la sam više od planiranog.					
<i>Ne</i>	<i>Da</i>				
82,8%	17,2%				
(e) Drugi su me kritizirali zbog kockanja i govorili mi da imam problem.		(3) Koliko često si aktivnosti vezane uz kockanje/klađenje planirao?			
<i>Ne</i>	<i>Da</i>	<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
87,5%	12,5%	68,5%	21,9%	7,1%	2,5%
(f) Loše sam se osjećao/la zbog novca potrošenog na kockanje ili zbog posljedica ulaganja novca.		(4) Koliko često si se osjećao loše zbog načina na koji kockaš/kladiš se, ili zbog onoga što se događa dok se kockaš/kladiš?			
<i>Ne</i>	<i>Da</i>	<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
75,3%	24,7%	74,6%	17,6%	5,3%	2,5%
(g) Imao/la sam želju prestati kockati, ali nisam mogao/la.					
<i>Ne</i>	<i>Da</i>				
84,8%	15,2%				
(h) Skrivao/la sam od obitelji i prijatelja listiće ili novce od igra na sreću.		(6) Koliko često si skrivao svoje kockanje/klađenje od roditelja, drugih članova obitelji ili nastavnika?			
<i>Ne</i>	<i>Da</i>	<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
81,6%	18,4%	72,2%	13,2%	7,3%	7,3%
(i) Svadao/la sam se sa članovima obitelji zbog novca potrošenog na kockanje					
<i>Ne</i>	<i>Da</i>				
93,8%	6,2%				
(j) Posuđivao/la sam novac za kockanje.					
<i>Ne</i>	<i>Da</i>				
95,2%	4,8%				

(k) Propustio/la školu ili markirao zbog kockanja.		(1) Koliko često si izostao ili odustao od nekih slobodnih aktivnosti (npr. sport, muzička škola i sl.) zbog kockanja/klađenja?			
<i>Ne</i>	<i>Da</i>	<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
94,3%	5,7%	88,2%	8,5%	1,6%	1,8%
(l) Krao/la i posuđivao/la sam novac ili nešto ukrao kako bi kockao/la ili pokrio/la dugove izazvane kockanjem.		(9) Koliko često si ukrao novac ili druge vrijedne stvari kako bi se kockao/kladio ili kako bi vratio dugove izazvane kockanjem/klađenjem?			
<i>Ne</i>	<i>Da</i>	<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
95,4%	4,6%	94,0%	2,3%	2,1%	1,6%
		(2) Koliko često si propustio druženje s prijateljima koji ne kockaju/klade se, kako bi se družio s prijateljima koji se kockaju/klade?			
		<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
		85,2%	10,1%	2,3%	2,5%
		(7) U protekla 3 mjeseca, koliko često si osjećao da možda imaš problem s kockanjem/klađenjem?			
		<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
		87,9%	8,3%	2,7%	1,1%
		(8) Koliko često si novac namijenjen za hranu, odjeću, kino i slično potrošio za kockanje/klađenje, ili za vraćanje dugova izazvanih kockanjem/klađenjem?			
		<i>Nikada</i>	<i>Ponekad</i>	<i>Većinu vremena</i>	<i>Gotovo uvijek</i>
		82,0%	12,9%	2,3%	2,8%

različite formate odgovora na instrumentima, na GPSS subskali kumulativna frekvencija odgovora “*ponekad*”, “*većinu vremena*” i “*gotovo uvijek*” bit će deskriptivno uspoređivana s frekvencijom odgovora “*da*” na instrumentu SOGS-RA. Izuzetak su samo prva tvrdnja na instrumentu SOGS-RA odnosno peta na GPSS subskali, a koja se odnosi na tzv. lov gubitaka (eng. *chasing*) i koja se na SOGS-RA instrumentu boduje drugačije od ostalih tvrdnji. Konkretno, ovdje je format odgovora također na ljestvici od četiri stupnja i ne boduju se odgovori “*nikada*” i “*ponekad*”. Usporedimo li frekvencije odgovora s onima na ekvivalentnoj tvrdnji na GPSS subskali, vidimo da je

zastupljenost ovog ponašanja približna (7,2% mladića na GPSS-u i njih oko 5% na SOGS-RA izvještava da većinu vremena ili uvijek manifestira to ponašanje).

Prilikom analize i usporedbe ostalih tvrdnji, kao kriterij značajne zastupljenosti određene vrste posljedica uzet je udio od više od 15% mladih koji su se izjasnili da osjećaju tu vrstu posljedica. Generalno je iz prikazanih rezultata vidljivo da najveći udio mladih ne osjeća/manifestira značajnu većinu posljedica povezanih s kockanjem, tj. da su frekvencije odgovora “*ne*” (SOGS-RA) odnosno “*nikada*” (GPSS) najzastupljenije.

Usmjerimo li se na tvrdnje gdje su afirmativni odgovori zastupljeni u većoj mjeri (više od 15%), vidimo da su to tvrdnje usmjerene na nemogućnost kontrole vlastitog kockanja (SOGS-RA – d), planiranje vlastitih kockarskih aktivnosti (GPSS 3), neugodne emocije zbog financijskih problema izazvanih kockanjem (SOGS-RA – f), neugodne emocije zbog kockanja (GPSS 4), nemogućnost prestanka unatoč želji (SOGS – g), skrivanje kockanja od bliskih osoba (SOGS-RA – h i GPSS 6), te trošenje džeparca na kockanje (CAGI 8). Uočavamo da je riječ o posljedicama koje upućuju na narušeno osobno i obiteljsko funkcioniranje te nemogućnost kontrole vlastitog ponašanja, što je zastupljeno kod značajnog udjela mladića.

Kada je riječ o konkretnim posljedicama koje su pojedinačno kod srednjoškolaca zastupljene s manje od 5%, u najvećoj se mjeri radi o tvrdnjama na SOGS-RA instrumentu i to onima usmjerenim na posuđivanje novaca, izostajanje iz škole, činjenje kaznenih djela kako bi se osigurala sredstva za kockanje ili nadoknadili gubici, trošenje džeparca na kockanje i sl. No, na tim aspektima problema, mjenjenim GPSS subskalom koja ima format odgovora od 4 stupnja i time je osjetljivija u utvrđivanju i manjih razina problema (pa samim time i zastupljenost manju od 5% rijetko pronalazimo), vidimo nezanemariv udio odgovora “*ponekad*”. Drugim riječima, značajan udio srednjoškolaca povremeno osjeća tu vrstu posljedica, što nam također govori u prilog već razvijenoj blažoj razini problema koja, posebno u kontekstu mlade životne dobi, može progredirati i u ozbiljne probleme. Također, tu se većinom radi o posljedicama specifičnim za adolescentsku dob (primjerice izostajanje iz škole i sl.) za koje, uzevši u obzir razvojne karakteristike ovog životnog razdoblja, možemo pretpostaviti da upućuju na postojanje problema, što je dodatan razlog da i tu manju zastupljenost uzimamo u obzir.

Klasifikacijska podudarnost SOGS-RA i CAGI-GPSS instrumenata procjene problema povezanih s kockanjem

Kako bismo provjerili jesu li prikazani trendovi samo deskriptivne prirode ili možemo govoriti i o statistički značajnim pokazateljima, izračunali smo koeficijent korelacije (Eta) koji je visok i iznosi ,82 ($p = ,000$). Nadalje, kako bismo detaljnije istražili stupanj preklapanja između ovih dviju skala, frekvencije pojedinih kategorija na oba instrumenta su stavljene usporedno u tablicu (3×3) i izračunata je Cohenova kappa (vidi Orford, Sprston, Erens, White i Mitchell, 2003; Olason i sur., 2006. za slične analize). Pritom je važno napomenuti da, s obzirom da ni jedan od ova dva instrumenta ne smatramo tzv. “zlatnim standardom” u mjerenju problema povezanih s kockanjem, ni jedan nije definiran kao kriterij. Umjesto toga, analiziran je stupanj podudarnosti udjela mladića koji zadovoljavaju kriterije za različite razine problema povezanih s kockanjem. Dobiveni su rezultati prikazani u Tablici 4. Očekivano, čak 96% mladića koji su GPSS subskalom svrstani u tzv. “zeleno svjetlo”, prema SOGS-RA pripadaju skupini onih bez problema povezanih s kockanjem, njih tek 4% zadovoljilo je kriterije za rizično kockanje, a ni jedan mladić nije kategoriziran u skupinu problematičnih kockara.

Pogledamo li drugu krajnost, tj. one učenike koji zadovoljavaju kriterije za “crveno svjetlo”, njih dvije trećine i na SOGS-RA instrumentu pripada skupini onih s veće razvijanim ozbiljnim problemima (problematično kockanje). No, nezanemariv postotak (njih 32,3%) svrstano je u skupinu rizičnih kockara, tj. onih s umjerenim problemima, što nam govori u prilog nešto konzervativnijoj procjeni na SOGS-RA instrumentu. Usmjerimo li se na skupinu onih s blagom do umjerenom razinom problema (“žuto svjetlo” na GPSS-u

Tablica 4. Preklapanje u klasifikaciji problema povezanih s kockanjem između SOGS-RA i GPSS instrumenta procjene

		SOGS-RA		
		<i>Nepostojanje problema</i>	<i>Rizično kockanje</i>	<i>Problematično kockanje</i>
GPSS	Zeleno svjetlo	333 96,0%	14 4,0%	0 0,0%
	Žuto svjetlo	64 51,2%	46 36,8%	15 12,0%
	Crveno svjetlo	0 0,0%	30 32,3%	63 67,7%
		Eta = ,82 Kappa = ,574 (p = ,000)		

i “rizično kockanje” na SOGS-RA instrumentu), primjetan je najveći varijabilitet rezultata. Takav je trend logičan i očekivan s obzirom na to da se radi o razini problema koja fluktuirira od one minimalne do one koja već graniči s ozbiljnim štetnim posljedicama i problematičnim kockanjem. Stoga ne čudi da je, primjerice, 51,2% učenika koji su na GPSS-u u skupini umjerenih problema (“žuto svjetlo”), na SOGS-RA instrumentu u skupini onih bez problema te njih čak 12% u skupini problematičnih kockara.

Ovi pokazatelji govore u prilog nešto “strožim” kriterijima GPSS subskele, odnosno konzervativnijoj i blažoj kategorizaciji prema SOGS-RA instrumentu.

No, kako bismo utemeljeno govorili o konkretnom stupnju slaganja ili diskrepanci u procjeni ovih dvaju instrumenata, potrebne su daljnje analize. Stoga je, kao što je spomenuto, proveden Cohenov kappa test kako bi se utvrdio stupanja slaganja između dva korištena instrumente. Pritom smo se vodili kriterijima kakve predlaže Cohen, a prema kojima vrijednosti manje od ≤ 0 indiciraju nepostojanje slaganja, vrijednosti proporcija od 0,01-0,20 nikakvo ili minimalno, 0,21-0,40 zadovoljavajuće, 0,41-0,60 umjereno, 0,61-0,80 značajno te 0,81-1,00 gotovo potpuno slaganje

(McHugh, 2012). Nadalje, isti autor naglašava da se slaganje od 80% (,80) smatra minimalno prihvatljivim u kontekstu zaključivanja o, primjerice, podjednako procjeni.

Iz prikazane vrijednosti Kappa testa vidimo da je u ovom istraživanju utvrđen umjeren stupanj slaganja, Kappa = ,574 (p < ,0001). Drugim riječima, udio slaganja SOGS-RA i GPSS instrumenta je 57%, tj. u više od polovice slučajeva su muški učenici srednjih škola svrstani u istu skupinu izraženosti problema na oba instrumenta.

Iako je CAGI-GPSS utemeljen na vrlo solidnim temeljima (Edgren i sur., 2016), još uvijek nedostaje studija kojima je on provjeren u odnosu na druge postojeće mjere. Stoga rezultate dobivene ovim istraživanjem jedino možemo usporediti s onim Turnera i sur. (2018), koji su CAGI-GPSS validirali u odnosu na SOGS-RA, utvrdili njihovu korelaciju od $r = ,48$, slične obrasce povezanosti s drugim problemima mentalnog zdravlja i drugim ovisnostima te na temelju toga zaključuju o zadovoljavajućoj valjanosti i pouzdanosti GPSS subskele. Značajno je više istraživanja koja su SOGS-RA uspoređivala s drugim mjerama, pri čemu se SOGS-RA pokazao kao manje konzervativna mjera od DSM-IV upitnika (Derevensky i Gupta, 2000; Sko-

kauskas i sur., 2009; Olason i sur., 2006) te više konzervativna od Lie-Bet skale (Rossow i Molde, 2006) i Massachusetts Gambling Inventoryja (Langhinrichsen-Rohling, Rohlin, Rohde i Seele, 2004).

Generalno možemo zaključiti kako se, kada je riječ o usporedbi ove dvije mjere, s jedne strane radi o umjerenom slaganju. No, treba uzeti u obzir na to da u velikom udjelu postoji varijabilitet, odnosno ne možemo govoriti o prihvatljivoj usklađenosti procjene na ova dva provjeravana instrumenta s obzirom na to da je više od 40% slučajeva različito kategorizirano ovisno o korištenom instrumentu. U kontekstu problema i populacije koja nam je u fokusu, to je vrlo značajno. Naime, ako se prisutnost i razina problema ne procijeni adekvatno, ostaje rizik da mlada osoba kojoj je određena razina intervencije potrebna, neće biti uključena u nju, što može imati dalekosežne psihosocijalne posljedice.

ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja još jednom potvrđuju vrlo visoku zastupljenost problema povezanih s kockanjem kod muških učenika srednjih škola, neovisno o korištenoj mjeri procjene. Konkretno, primjenom SOGS-RA utvrđen je udio od 13,8%, a GPSS subskalom čak 16,4% mladića koji zadovoljavaju kriterije za ozbiljnu razinu problema povezanih s kockanjem, što je u skladu s drugim domaćim pokazateljima (Ricijaš i sur., 2016), te značajno više od inozemnih (Calado i sur., 2017). Ovakav trend nedvojbeno možemo pripisati vrlo liberalnoj organizaciji tržišta igara na sreću u Republici Hrvatskoj, te činjenici da mladi, iako im je kockanje Zakonom o igrama na sreću zabranjeno (NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14), uspijevaju pristupiti različitim kockarskim aktivnostima (Ricijaš, Maglica i Dodig Hundrić, 2020).

Ono što je također utvrđeno je određena diskrepanca u proporciji mladića koju je svaki od dva instrumenta procjene prepoznao. Naime, Khappa testom utvrđena je njihova umjereni klasifikacijska podudarnost na način da su 57% mladića kategorizirali u skupinu iste razine problema povezanih s kockanjem. Drugim riječima, značajan udio mladih je, ovisno o korištenoj mjeri procjene, različito klasificiran. Ovakav nalaz ima značajne implikacije, i na razini istraživanja prevalencije problema, ali i na individualnoj razini u kontekstu zaključivanja o potrebi intervencije. Naime, jedan od najznačajnijih pokazatelja kvalitete instrumenta procjene je njegova klasifikacijska ispravnost (Baldessarini, Finklestein i Arana, 1983), odnosno njegova točnost u identificiranju onih s problemom ili bez njega.

Kada je riječ o prevalencijskim istraživanjima kojima je predmet interesa utvrđivanje udjela mladih koji su u riziku ili već imaju razvijene probleme, vrlo je važno dobiti pouzdane pokazatelje, jer se upravo na temelju njih kreiraju javno-zdravstvene politike, odlučuje o potrebi razvoja različitih razina intervencija, senzibilizira javnost, utječe na zakonsku regulativu, donose strateške odluke, podupiru istraživanja u području i sl. U hrvatskom kontekstu, svi pokazatelji (neovisno o korištenom instrumentu) nedvojbeno potvrđuju iste trendove, tj. evidentnu potrebu za kvalitetnom implementacijom svega navedenog i zaštitom ranjivih skupina, no svakako je važno težiti što pouzdanijim pokazateljima.

Što se tiče individualne razine, odnosno korištenja instrumenata procjene s postojećim ili potencijalnim korisnicima psihosocijalnih intervencija, nedovoljna pouzdanost i valjanost instrumenta procjene može imati dalekosežne posljedice. Ako procjenom utvrdimo tzv. "lažno negativni" rezultat, tretmanska će intervencija izostati iako realno za nju postoji potreba. S druge strane, zbog tzv. "lažno pozitivnih" rezultata, mladu ćemo osobu uključiti

u intervenciju koja joj nije potrebna, nepotrebno trošiti resurse te potencijalno stigmatizirati korisnika. Zato je važno kod primjene instrumenta s ovom svrhom rezultat procjene upotrebljavati kao jedan od pokazatelja te prikupiti dodatne informacije kroz klinički intervju i druge izvore informacija. Tome u prilog govori i rezultat istraživanja Ladouceura i sur. (2005), koji su, od 93 mladih koji su na SOGS-RA instrumentu zadovoljili kriterije za problematično kockanje, kliničkim intervjuom njih samo 7 klasificirali u tu skupinu.

Stoga je nužno, kada je riječ o ovom izazovnom i kompleksnom području, i dalje ulagati napore u postizanje konsenzusa oko definicije i kriterija problematičnog kockanja mladih, kao zasebnog i specifičnog problema koji se značajno razlikuje od ovisnosti o kockanju odraslih. Naime, trenutačno taj konsenzus ne postoji, što se reflektira i u instrumentima procjene te se oni sadržajno razlikuju na način da u obzir uzimaju različite vrste posljedica, što utječe na njihovu kvalitetu i klasifikacijsku ispravnost (a posljedično otežava i usporedbu dobivenih rezultata). Uz to, potrebo je razmotriti i mogućnost ponderiranja ozbiljnosti različitih vrsta posljedica, polazeći od činjenice da nisu sve u jednakoj mjeri rizične za narušavanja psihosocijalnog funkcioniranja mlade osobe (npr. lov gubitaka je potencijalno ozbiljnija posljedica od skrivanja kockanja od roditelja i sl.). Nadalje, potrebno je težiti razvoju pouzdanog instrumenta te (1) kontinuirano provoditi rigorozne psihometrijske evaluacije instrumenata, što trenutačno nedostaje te ih validirati i krosvalidirati (Stinchfield, 2010), (2) nastaviti smjer razvoja instrumenta koji (kao CAGI) u obzir uzima razvojne specifičnosti adolescencije, ali i (3) razinu razumijevanja mladih, posebno uzmemo li u obzir da se upravo nedovoljno razumijevanje sadržaja često dovodi u vezu s nepouzdanim pokazateljima, tj. potencijalno nerealno velikim stopama problema (Ladouceur i sur., 2000). Također,

(4) većinu instrumenata potrebno je testirati zasebno i na populaciji djevojaka, uvažavajući činjenicu da se obilježja kockanja rodno značajno razlikuju (Huic, Dodig Hundric, Kranzelic i Ricijas, 2017).

Provedbom kvalitetnih istraživanja usmjerenih na spomenuta područja i širenjem korpusa znanstvenih spoznaja, a čemu teži i ovaj rad, doprinijet će se razvoju instrumenta koji bi bio "zlatni standard" u procjeni problema povezanih s kockanjem mladih, a sve s ciljem adekvatnog prepoznavanja problema i osiguravanja nužnih intervencija, i na razini društva i na razini pojedinca koji manifestira problem.

LITERATURA

- Ajuković, M. i Kolesarić, V. (Ur.) (2003). Etički kodeks istraživanja s djecom. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Baldessarini, R. J., Finklestein, S., Arana, G. W. (1983). The predictive power of diagnostic tests and the effect of prevalence of illness. *Archives of General Psychiatry*, 40(5), 569-573.
- Buth S., Wurst F. M., Thon N., Lahusen H. i Kalke J. (2017). Comparative Analysis of Potential Risk Factors for at-Risk Gambling, Problem Gambling and Gambling Disorder among Current Gamblers-Results of the Austrian Representative Survey 2015. *Frontiers in Psychology*, 8(2188). DOI: 10.3389/fpsyg.2017.02188
- Calado, F. i Griffiths, M. (2016). Problem gambling worldwide: An update and systematic review of empirical research (2000-2015). *Journal of Behavioral Addictions*, 5(4), 592-613. DOI: 10.1556/2006.5.2016.073
- Calado, F., Alexandre, J., Griffiths, M. D. (2017). Prevalence of Adolescent Problem Gambling: A systematic Review of Recent Research. *Journal of Gambling Studies*, 33(2), 397-424 DOI:10.1007/s10899-016-9627-5

- Colasante, E., Gori, M., Bastiani, L., Scalese, M., Siciliano, V., i Molinaro, S. (2013). Italian Adolescent Gambling Behaviour: Psychometric Evaluation of the South Oaks Gambling Screen: Revised for Adolescents (SOGS-RA) Among a Sample of Italian Students. *Journal of Gambling Studies*, 30(4), 789–801. DOI:10.1007/s10899-013-9385-6
- Derevensky, J. L. i Gupta, R. (2000). Prevalence estimates of adolescent gambling: A comparison of the SOGS-RA, DSM-IV-J and the GA-20 Questions. *Journal of Gambling Studies*, 16(2-3), 227-251. DOI: 10.1023/a:1009485031719
- Derevensky, J. L. i Gupta, R. (2004). The Measurement of Youth Gambling Problems: Current Instruments, Methodological Issues, and Future Directions. U: Gupta, R., Derevensky, J.D. (ur.): *Gambling Problems in Youth – Theoretical and Applied Perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Dodig, D. (2013). Izazovi procjene i odrednice izraženosti psihosocijalnih posljedica kockanja adolescenata. *Kriminologija & socijalna integracija*, 21(2), 1-14.
- Dodig, D. i Ricijaš, N. (2011a). Obilježja kockanja zagrebačkih adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 18(1), 103-125.
- Dodig, D. i Ricijaš, N. (2011b). Kockanje zagrebačkih adolescenata – uloga psihopatskih osobina, rizičnog i delinkventnog ponašanja. *Kriminologija i socijalna integracija*, 19(2), 45-55.
- Edgren, R., Castrén, S., Mäkelä, M., Pörfors, P., Alho, H., i Salonen, A. H. (2016). Reliability of instruments measuring at-risk and problem gambling among young individuals: A systematic review covering years 2009-2015. *Journal of Adolescent Health*, 58(6), 600-615. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2016.03.007
- Glavak Tkalić, R., Miletić, G. M., Sučić, I. (2017). *Igranje igara na sreću u hrvatskom društvu*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske.
- Hing, N., Russell, A., Tolchard, B., i Nower, L. (2016). Risk Factors for Gambling Problems: An Analysis by Gender. *Journal of gambling studies*, 32(2), 511-534. DOI: 10.1007/s10899-015-9548-8
- Huic, A., Dodig Hundric, D., Kranzelic, V., Ricijas, N. (2017). Problem gambling among adolescent girls in Croatia - the role of different psychosocial predictors. *Frontiers in Psychology*, 8, 792. DOI: 10.3389/fpsyg.2017.00792
- Johansson A., Grant, J. E., Kim, S. W., Odlaug, B. L. i Götestam, K. G. (2009). Risk factors for problematic gambling: A critical literature review. *Journal of Gambling Studies*, 25(1), 67-92. DOI: 10.1007/s10899-008-9088-6.
- Kardefelt-Winther, D., Heeren, A., Schimmenti, A., van Rooij, A., Maurage, P., Carras, M., Edman, J., Blaszczyński, A., Khazaal, Y., i Billieux, J. (2017). How can we conceptualize behavioural addiction without pathologizing common behaviours? *Addiction*, 112(10), 1709-1715. DOI: 10.1111/add.13763
- King, S., Abrams, K. i Wilkinson, T. (2010). Personality, Gender, and Family History in the Prediction of College Gambling. *Journal of gambling studies*, 26, 347-359. DOI: 10.1007/s10899-009-9163-7.
- Koller-Trbović, N., Žižak, A. i Jedud Borić, I. (2011). *Standardi za terminologiju, definiciju, kriterije i način praćenja pojave poremećaja u ponašanju djece i mladih*. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Ekspertiza.
- Ladouceur, R., Bouchard, C., Rheume, N., Jacques, C., Ferland, F., Leblond, J. i Walker, M. (2000). Is the SOGS an accurate measure of pathological gambling among children, adolescents and adults? *Journal of Gambling Studies*, 16, 1-24. DOI: 0.1023/A:1009443516329
- Ladouceur, R., Ferland, F., Poulin, C., Vitaro, F., i Wiebe, J. (2005). Concordance between the SOGS-RA and the DSM-IV criteria for pathological gambling among youth. *Psychology of Addictive Behaviors*, 19(3), 271–276. DOI: 10.1037/0893-164X.19.3.271
- Langhinrichsen-Rohling, J., Rohling, M., Rohde, P. i Seeley, J. (2004). The SOGS-RA vs. the MAGS-7: Prevalence estimates and classification congruence. *Journal of Gambling Studies*, 20, 259-81. DOI: 10.1023/B:JOGS.0000040279.26711.ef.
- Lesieur, H. R. i Blume, S. B. (1987). The South Oaks Gambling Screen (SOGS): A new instrument for the identification of pathological gamblers. *American Journal of Psychiatry*, 144, 1184–1188. DOI: 10.1176/ajp.144.9.1184

- Marshall, D. (2005). The Gambling Environment and Gambler Behaviour: Evidence from Richmond-Tweed, Australia. *International Gambling Studies*, 5(1), 63-83. DOI: 10.1080/14459790500099471
- McHugh, M. (2012). Interrater reliability: The kappa statistic. *Biochemia medica: časopis Hrvatskoga društva medicinskih biokemičara*, 22, 276-82. DOI: 10.11613/BM.2012.031
- National Research Council (1999). *Pathological gambling: A critical review*. Washington, DC: The National Academic Press. DOI: 10.17226/6329
- Olason, D., Sigurdardottir, K. i Smari, J. (2006). Prevalence Estimates of Gambling Participation and Problem Gambling among 16–18-year-old Students in Iceland: A Comparison of the SOGS-RA and DSM-IV-MR-J. *Journal of gambling studies*, 22(1), 23-39. DOI: 10.1007/s10899-005-9001-5
- Orford, J., Sproston, K., Erens, B., White, C., i Mitchell, L. (2003). *Gambling and problem gambling in Britain*. Hove: Brunner-Routledge.
- Poulin, C. (2000). Problem gambling among adolescent students in the Atlantic provinces of Canada. *Journal of Gambling Studies*, 16(1), 53-78, DOI: 10.1023/a:1009431417238
- Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D., Huić, A. i Kranželić, V. (2016). Kockanje mladih u Hrvatskoj - učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja. *Kriminologija & socijalna integracija*, 24(2), 24-47. DOI: 10.31299/ksi.24.2.2
- Ricijaš, N., Maglica, T. i Dodig Hundrić, D. (2020). Regulativa igara na sreću u Hrvatskoj kao socijalni rizik. *Ljetopis socijalnog rada*, 26(3), 335-361. DOI: 10.3935/ljsr.v26i3.297
- Rossow, I. i Molde, H. (2006). Chasing the criteria: Comparing SOGS-RA and the Lie/Bet screen to assess prevalence of problem gambling and 'at-risk' gambling among adolescents. *Journal of Gambling Issues*, 18, 57-71. DOI: 10.4309/jgi.2006.18.9.
- Shaffer, H. J. i Hall, M. N. (1996). Estimating the prevalence of adolescent gambling disorders: A quantitative synthesis and guide toward standard gambling nomenclature. *Journal of Gambling Studies*, 12(2), 193-214. DOI: 10.1007/BF01539174
- Sharman, S., Butler, K., i Roberts, A. (2019). Psychosocial risk factors in disordered gambling: A descriptive systematic overview of vulnerable populations. *Addictive Behaviors*, 99. DOI: DOI: 10.1016/j.addbeh.2019.106071
- Skokauskas, N., Burba, B. i Freedman, D. (2009). An assessment of the psychometric properties of Lithuanian versions of DSM-IV-MR-J and SOGS-RA. *Journal of Gambling Studies*, 25(2), 263-71. DOI: 10.1007/s10899-009-9121-4.
- Stinchfield, R. (2010). A critical review of adolescent problem gambling assessment instruments. *International journal of adolescent medicine and health*, 22(1), 77-93.
- St-Piere, R. A., Walker, D. M., Derevensky, J. i Gupta, R. (2014). How Availability and Accessibility of Gambling Venues Influence Problem Gambling: A Review of the Literature. *Gaming Law Review and Economics*, 18(2), 150-172. DOI: 10.1089/glre.2014.1824
- Tremblay, J., Stinchfield, R., Wiebe, J. i Wynne, H. (2010). *Canadian Adolescent Gambling Inventory (CAGI) Phase III Final Report*. Submitted to the Canadian Centre on Substance Abuse and the Interprovincial Consortium on Gambling Research.
- Turner, N. E., Elton-Marshall, T., Shi, J., Wiebe J., Boak, A., van der Maas, M., Mann, R. (2018). Cross Validation of the Gambling Problem Severity Subscale of the Canadian Adolescent Gambling Index (CAGI/GPSS) on a Sample of Ontario High School Students. *Journal of Gambling Studies*, 34(2), 521–537. DOI: DOI: 10.1007/s10899-017-9731-1
- Wiebe, J., Cox, B. J., i Mehmel, B. G. (2000). The South Oaks Gambling Screen Revised for Adolescents (SOGS-RA): Further psychometric findings from a community sample. *Journal of Gambling Studies*, 16(2-3), 275–288. DOI: 10.1023/a:1009489132628
- Williams, R. J., Volberg, R. A. i Stevens, R. M. G. (2012). *The Population Prevalence of Problem Gambling: Methodological Influences, Standardized Rates, Jurisdictional Differences, and Worldwide Trends*. Report prepared for the Ontario Problem Gambling Research Centre and the Ontario Ministry of Health and Long Term Care. 5.3.2020. <http://hdl.handle.net/10133/3068>

- Winters, K. C., Stinchfield, R. D., i Fulkerson, J. (1993). Toward the development of an adolescent gambling problem severity scale. *Journal of Gambling Studies*, 9(1), 63-84. DOI:10.1007/BF01019925
- Winters, K. C., Stinchfield, R. D., i Kim, L. G. (1995). Monitoring adolescent gambling in Minnesota. *Journal of Gambling Studies*, 11(2), 165-183. DOI: 10.1007/BF02107113
- Zakon o igrama na sreću. *Narodne Novine* 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14.

Korespondencija: Dora Dodig Hundrić
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Borongajska 83 f, 10 000 Zagreb
dora.dodig@erf.unizg.hr

Primljeno: 20. 03. 2020.
Prihvaćeno: 24. 09. 2020.
Online: 30. 10. 2020.
Print: 27. 11. 2020.

Youth Problem Gambling Assessment – Comparison and Concordance of South Oaks Gambling Screen – Revised for Adolescents (SOGS-RA) and Gambling Problem Severity Subscale of the Canadian Adolescent Gambling Inventory (CAGI-GPSS)

Summary: Youth problem gambling has been the subject of interest of many studies, but the area of its' assessment has not yet been sufficiently explored. Therefore, the aim of this paper is to compare one of the most commonly used measures, The South Oaks Gambling Screen – Revised for Adolescents (SOGS-RA) with the Gambling Problem Severity Subscale of the Canadian Adolescent Gambling Inventory (CAGI/GPSS), the first scale designed specifically for adolescents.

A convenient sample of N = 572 male high school students from Zagreb and Split participated in the study (Mage = 16.17; SD = 1.22) from first to final grade of all three types of educational programs in Croatia. In addition to the mentioned assessment instruments, the Questionnaire on basic personal and sociodemographic characteristics was used. The results obtained show that a significant proportion of young men meet the criteria for problem gambling on both the SOGS-RA instrument (13.8%) and the CAGI-GPSS subscale (16.4%). The concordance between both scales is moderate and the weighted kappa statistics (Kappa = .57) show that the proportion of agreement between the two instruments is 57%. The results were analyzed in relation to the relevant empirical indicators, their practical implications were discussed as well as the potential contribution of these results to the development of a reliable youth problem gambling measure.

Key words: youth problem gambling, assessment, SOGS-RA, CAGI-GPSS, classification, concordance